

1 Ringmajanduse ja jäätmehoolduse õiguslikud alused ja arengudokumendid

1.1 Jäätmehoolduse õiguslikud alused

Tapa valla jäätmekava tugineb mitmetele rahvusvahelistele, riiklikele ja omavalitsuse tasandi dokumentidele, mida on jäätmekava koostamisel analüüsitud.

1.1.1 Euroopa Liidu õigusaktid

Euroopa Liidu keskkonnapoliitika koosneb mitmesajast seadusandlikust aktist, jäätmehoolduse seisukohalt on olulisemad järgmised raamküsimumi käsitlevad õigusaktid:

- 1) Euroopa Parlamendi ja nõukogu direktiiv 2008/98/EÜ (jäätmete raamdirektiiv), millega kehtestatakse õiguslik raamistik jäätmete käitlemiseks ühenduses;
- 2) Euroopa Parlamendi ja nõukogu määrus 1013/2006 (jäätmeeveo määrus), millega kehtestatakse menetlused ja kontrollimeetmed jäätmesaadetistele olenevalt nende päritolust, sihtkohast ja marsruudist, veetavate jäätmete liigist ja käitlusviisist sihtkohas;
- 3) Euroopa Komisjoni otsus 2014/955/EL, millega kehtestatakse jäätmenimist.

Jäätmekäitlust käsitlevad Euroopa Liidu tasandil järgmised õigusaktid:

- 1) Euroopa Parlamendi ja nõukogu direktiiv 2018/850 (prügiladirektiiv), millega sätestatakse tehnilised nõuded prügilatele ja erinõuded prügi vastuvõtmisele prügilates ning kehtestatakse prügilate kategooriad ladestatavate jäätmete tüübi alusel;
- 2) Euroopa Parlamendi ja nõukogu direktiiv 2019/883, millega sätestatakse nõuded laevajäätmete üleandmiseks sadamates;
- 3) Euroopa Parlamendi ja nõukogu direktiiv 2010/75/EL tööstusheidete kohta, millega sätestatakse nõuded õhku, vette või pinnasesse juhitava heite vältimiseks ja piiramiseks ning jäätmete tekke vältimiseks suurtes tööstuskäitistes.

Jäätmeevooge käsitlevad Euroopa Liidu tasandil järgmised õigusaktid:

- 1) Euroopa Parlamendi ja nõukogu direktiiv 2018/852 (pakendidirektiiv), millega sätestatakse nõuded pakendijäätmete vältimise, taaskasutamise ja ringlussevõtu ning pakendite korduskasutamise kohta;
- 2) Euroopa Parlamendi ja nõukogu direktiiv 2006/66/EÜ, mis käsitleb patareisid ja akusid ning patarei- ja akujäätmekäitlust;
- 3) Euroopa Parlamendi ja nõukogu direktiiv 2000/53/EÜ kasutuselt kõrvaldatud sõidukite kohta;
- 4) Euroopa Parlamendi ja nõukogu direktiiv 2012/19/EL elektri- ja elektroonikaseadmetest tekkinud jäätmekäitlust (elektroonikaromude) kohta;
- 5) Nõukogu direktiiv 96/59/EÜ polüklooritud bifenüülide ja polüklooritud terfenüülide (PCB/PCT) kõrvaldamise kohta;
- 6) Euroopa Parlamendi ja nõukogu määrus 2019/1021 püsivate orgaaniliste saasteainete kohta;
- 7) Euroopa Parlamendi ja nõukogu määrus 528/2012, milles käsitletakse biotsiidide turul kättesaadavaks tegemist ja kasutamist;
- 8) Nõukogu direktiiv 87/217/EMÜ asbestist põhjustatud keskkonnareostuse vältimise ja vähendamise kohta;
- 9) Euroopa Parlamendi ja nõukogu direktiiv 2006/21/EÜ kaevandustööstuse jäätmekäitlust kohta;
- 10) Euroopa Parlamendi ja nõukogu määrus 1257/2013 laevade ringlussevõtu kohta.

1.1.2 Eesti õigusaktid

Peamine õigusakt, mis reguleerib Eesti Vabariigis jäätmemajandusega seonduvat, on [jäätmeseadus](#), milles on püstitatud üleriigilised jäätmehoolduse arendamise eesmärgid ja põhimõtted. Jäätmeseadusega määratud eesmärkide saavutamiseks ja jäätmemajanduse planeerimiseks

koostatakse riigi ning kohaliku omavalitsuse üksuse jäätmekavad. Vastavalt jäätmeseadusele on jäätmekäitluse planeerimine ja suunamine oma haldusterritooriumil omavalitsuste ülesanne.

Lisaks jäätmeseadusele reguleerib jäätmete käitlemist **pakendiseadus**. Pakendi ja pakendijäätmete taaskasutussüsteem peab olema kohaliku omavalitsuse tasandil korraldatud selliselt, et saavutatakse pakendiseaduses toodud pakendi ja pakendijäätmete kogumise ja taaskasutuse eesmärgid ja kehtestatud sihtarvud. Pakendiseadus sätestab pakendile ja pakendi kasutamisele esitatavad üldnõuded, pakendi ja pakendist tekkivate jäätmete vältimise ja vähendamise meetmed, pakendi ja pakendijäätmete taaskasutussüsteemi korralduse ning vastutuse kehtestatud nõuete täitmata jätmise eest.

Jäätmekäitluse järelevalve toimimist reguleerib **keskkonnajärelevalve seadus**, mis kehtestab riiklikku keskkonnajärelevalvet teostavate ja juhtivate ning riiklikule järelevalvele allutatud isikute õigused ja kohustused. Keskkonnajärelevalve seaduse järgselt on kohalik omavalitsusorgan või -asutus üks keskkonnajärelevalve teostajatest.

1.1.2.1 Kavandatav jäätmereform

Aastal 2025 jõustuvad olulised muudatused nii **jäätmeseaduses** kui **pakendiseaduses**, mis toovad kohalikele omavalitsusüksustele kaasa täiendavad tingimused oma haldusterritooriumil jäätmemajanduse korraldamisel. Üleminekuperiood kestab kuni 31. detsembrini 2030.

Üheks peamiseks muudatuseks on korraldatud jäätmeveo teenuse tellimise korraldamine viisil, kus tasu maksjaks jäätmeid vedavale ettevõtjale on kohaliku omavalitsuse üksus ning jäätmevaldajate üle arvestuse pidamise ning nendega arveldamise kohustus on kohaliku omavalitsuse üksusel. Samuti tuleb jäätmekäitus tellida eraldi korraldatud jäätmeveo tellimisest ning sõlmida eraldi ka hankelepingud. Seega peab toimuma jäätmete vedamine ja nende edasine käitus kahe erineva hankena.

Teine oluline muudatus on seotud jäätmehoolduse rahastamisega. Selleks määratakse korraldatud jäätmeveo kulu kogumine kohalike omavalitsuste kaudu ning nähakse ette võimalus jäätmehoolduse püsikulu kogumiseks jäätmevaldajatelt. Kohalik omavalitsus võib jäätmehoolduskulu kogumise delegeerida ka teisele isikule (nt enda allasutusele või jäätmevedajale). Jäätmehoolduskulu on õigus kasutada vaid jäätmehoolduse korraldamiseks, kulu peab olema vajalik ja põhjendatud ning selle kogumise ja kasutamise kohta peab eelnõu kohaselt omavalitsus igal aastal avaldama aruande oma veebilehel.

Pakendiseaduse uutest tingimustest tulenevalt tekib kohalikel omavalitsusüksustel kohustus liita pakendijäätmed korraldatud jäätmeveo teenusega. Tiheasustusalal tuleb nii korteriühistute kui ka eramajade, ettevõtete ja asutuste juures eraldi kahte mahutisse koguda järgmised pakendijäätmed:

- 1) paber- ja kartongpakendijäätmed koos paberi- ja kartongjäätmetega (nn vanapaber);
- 2) klaaspakendijäätmed koos plast- ja metallpakendijäätmetega.

Seega saab kavandatavate seadusemuudatuste kohaselt tiheasustusaladel miinimumstandardiks 4 konteinerit – eelnevalt mainitud paber- ja kartongpakend koos vanapaberiga, klaas-, plast ja metallpakendite konteiner, biojäätmete konteiner (juhul kui tekkekohal kompostimist ei rakendata) ning segaolmejäätmete konteiner. Väljaspool tiheasustusalal pakendijäätmete kogumise tekkekohalt peab korraldatud jäätmeveo raames korraldama vähemalt korteriühistute juures, kuid võib ka eramute juures, kui see on vajalik pakendijäätmete tõhusaks liigiti kogumiseks.

Kavandatava jäätmereformiga kavandatakse tugevdada kohaliku omavalitsuse rolli jäätmehoolduse ja jäätmevaldkonna konkurentsitiheda turu korraldamisel. Kõigile omavalitsustele seatakse konkreetne tulemusnäitaja olmejäätmete liigiti kogumise sihtarvuna, et tagada olmejäätmete liigiti kogumise kõrge tase, millel on otsene seos ringlussevõttuga. See tähendab, et kõik omavalitsusüksused peavad saavutama korraldatud jäätmeveo ja avaliku kogumisvõrgu abil olmejäätmete liigiti kogumise sihtarvu, milleks on 2025.a 65% ja antud protsent suureneb 1% võrra igal järgneval aastal kuni 75%ni 2035. aastal.

1.1.3 Tapa valla jäätmehooldusalased õigusaktid

Kohaliku omavalitsuse erinevate õigusaktidega täpsustatakse jäätmehoolduse arendamise erinevaid aspekte. Peamiseks jäätmekäitlusalaseks õigusaktiks omavalitsuses on jäätmehoolduseeskiri.

Tapa Vallavolikogu 29.10.2018 määrusega nr 39 on vastu võetud "Tapa valla jäätmehoolduseeskiri" (viimase redaktsiooni jõustumine 06.11.2020). Tapa valla jäätmehoolduseeskirja eesmärgiks on säilitada vallas puhas ja tervislik elukeskkond, vähendada jäätmete koguseid ning soodustada jäätmete taaskasutamist.

Eeskiri määrab kindlaks jäätmehoolduse korra, korraldatud jäätmeveo korra, jäätmete liigiti kogumise nõuded, sh ehitus- ja lammutusjäätmete ning tervishoiu jäätmete käitlemise nõuded, jäätmekäitluskoha järelhoolduse nõuded ning järelevalve ja vastutuse korra Tapa valla haldusterritooriumil ja on kohustuslik kõikidele juriidilistele ning füüsilistele isikutele.

1.2 Ringmajanduse ja jäätmehoolduse arengudokumendid

1.2.1 Euroopa Liidu arengudokumendid

Kui senine Euroopa Liidu jäätmepoliitika põhitähelepanu oli suunatud eelkõige jäätmehierarhia põhimõtete edendamisele, siis vastavalt 2020. aastal Euroopa Komisjoni poolt vastu võetud [ringmajanduse tegevuskavale](#) on see integreeritud laiemasse ringmajanduse edendamise konteksti. Euroopa Liidu ringmajanduse tegevuskava on üheks Euroopa Liidu rohelise kokkuleppe nurgakiviks ning selle eesmärk on saavutada ressursitõhusa ja konkurentsivõimelise majandusega Euroopa, kus aastaks 2050 on saavutatud kliimaneutraalsus ja ressursside jätkusuutlik kasutus ning tagatud piisav majanduskasv. Seejuures tuleb kaitsta ja säilitada ELi looduskapitali ning kaitsta kodanike tervist ja heaolu keskkonnasaastega seotud ohtude ja mõjude eest. EL ringmajanduse tegevuskava keskendub eelkõige jäätmetekke vältimisele ja vähendamisele, ringmajanduslikule tootedisainile ja ringsele tootmisele, et hoida kasutatud ressursse EL-i majanduses võimalikult kaua. Euroopa Komisjoni tegevuskavas on välja toodud seitse ringmajanduse edendamise seisukohast olulist valdkonda – pakendid; plast; tekstiil; elektroonikaromud; patareid, akud ja sõidukid; toit, vesi ja toitained; hooned ja ehitus. Antud valdkondadele tuleb senisest enim tähelepanu pöörata ja töötada välja eraldi meetmed ja eesmärgid (sh nende rakendamiseks vajalik õiguslik raamistik).

[Euroopa Liidu toimimise lepingu](#) (ELTL) artikli 191 lõike 2 kohaselt seab Euroopa Liidu keskkonnapoliitika eesmärgiks kaitstuse kõrge taseme, võttes seejuures arvesse liidu eri piirkondade olukorra mitmekesisust. ELTL rajaneb nii ettevaatusprintsibil kui ka põhimõtetel, mille järgi tuleb kasutusele võtta ennetusmeetmeid ja keskkonnakahjustus tuleb heastada eeskätt kahjustuse kohas. Saastaja peab aga saastamise eest maksma.

ELTL toob välja järgmised põhimõtted, mida tuleb keskkonnakaitse meetmete (sh jäätmekäitluse) kujundamisel rakendada - kaitstuse kõrge tase; ettevaatuspõhimõte; vältimisepõhimõte; saastaja vastutuse põhimõte.

Neid põhimõtteid täiendab omakorda Euroopa Parlamendi ja Nõukogu direktiiv 2008/98/EÜ (jäätmete raamdirektiiv), mis käsitleb jäätmeid ja millega tunnistatakse kehtetuks teatud direktiivid, millest tulenevad järgmised põhimõtted:

- [viieastmeline jäätmehierarhia ja jäätmete vältimise põhimõte](#) – esmajärjekorras tuleb jäätmeteket vältida. Jäätmete käitlemisel tuleb eelistada nende korduskasutust, kui see ei ole võimalik, siis materjalina ringlussevõttu. Vähem tuleb eelistada muud taaskasutamist ning vähim eelistatud võimalus on jäätmete kõrvaldamine, sh ladestamine;
- [iseseisvuse ja läheduse põhimõte](#) – jäätmehoolduse kavandamisel ja muus jäätmehooldust suunavas tegevuses juhinduvad haldusorganid põhimõttest, et jäätmekäitluskohade võrgustik peab olema lõimitud nii, et oleks tagatud segaolmejäätmete käitlemine tekkekohale võimalikult

lähedal, samuti kõigi tekkinud jäätmete kõrvaldamine, arvestades jäätmekäitluse hierarhia põhimõtet, parimat võimalikku tehnikat, geograafilisi olusid ja vajadust spetsialiseeritud rajatiste järele seoses teatavate jäätmeliikidega;

- **laiendatud tootjavastutuse põhimõte** – tootja on kohustatud tagama tema turule lastud tootest tekkivate jäätmete kogumise ja nende taaskasutamise või kõrvaldamise ning katma nende tegevustega seotud kulud (sh peab olema selle kohustuse täitmiseks piisav tagatis). Sealjuures võib tootja valida, kas ta täidab kohustused individuaalselt, annab need kirjaliku lepinguga üle tootjate ühendusele või ühineb tootjate ühendusega.
- **ringmajanduse põhimõte** – lineaarse majandusmudeli asendamine ringmajandusega, mille eesmärgiks on säilitada materjalide ja toodete väärtust võimalikult kaua. Jäätmeteket ja materjalikasutust on kavas vähendada miinimumini ning kui toote kasutusaeg on jõudnud lõpule, hoitakse materjal tootmises ja kasutatakse seda üha uuesti, et luua rohkem lisaväärtust.

1.2.2 Eesti arengudokumendid

Eesti jäätmehoolduse eesmärgid toetuvad eeskätt Euroopa Liidu ringmajanduse tegevuskavas ja jäätmealastes õigusaktides toodud nõuetele ja eesmärkidele, mis tuleb üle võtta ka Eesti seadusandlusse. Eesti jäätmehooldust reguleerivad peale siseriiklike, sh kohaliku omavalitsuse õigusaktide ka erinevad suunava põhimõttega riiklikud ja kohaliku omavalitsuse arengudokumendid.

Eesti keskkonnastrateegia aastani 2030 on riigi keskkonnavalase tegevuse kavandamise ja rahvusvahelise koostöö arendamise alus, mille eesmärk on määratleda pikaajalised arengusuunad looduskeskkonna hea seisundi hoidmiseks, lähtudes samas keskkonna valdkonna seostest majandus- ja sotsiaalvaldkonnaga ning nende mõjudest ümbritsevale looduskeskkonnale ja inimesele.

Jäätmete osas on keskkonnastrateegias püstitatud eesmärk, et aastal 2030 peab olema tekkivate jäätmete ladestamine vähenenud 30% ning oluliselt peab olema vähendatud tekkivate jäätmete ohtlikkust.

Kuivõrd keskkonnastrateegia dokument on koostatud 2007. aastal, ei käsitle see enam kõiki keskkonnavaldkonna jaoks aktuaalseid tegevussuundi ehk ei kata terviklikult kogu tulemusvaldkonda „Keskkond“. Sellest ajendatuna algatas Vabariigi Valitsus 2019. aastal **Keskkonnavaldkonna arengukava „KEVAD“** koostamise, mis käesoleval hetkel ei ole veel vastu võetud. KEVAD seab Eestile keskkonnavaldkonna visiooni, eesmärgid ja alaeesmärgid koos olulisemate poliitikainstrumentidega aastani 2030 ning korrastab selle valdkonna strateegilist planeerimist. Jäätmekäitluse korraldamise valdkonna eesmärk aastaks 2030 on: „Jäätmetekke vältimine ja toodete korduskasutamine ning parandamine on igapäevase käitumise osa ning jäätmetest luuakse uut väärtust toormena“. Jäätmetekke vältimise raames tarbitakse mõistlikult ning vajaduspõhiselt keskkonnahoidlikke tooteid ja teenuseid, tekkekohal kogutakse jäätmeid liigiti, jäätmeid käsitletakse kui väärtuslikku ressursi. Jäätmekorraldus lähtub jäätmehierarhiast, kus eelistatuim on jäätmetekke vältimine. Kus jäätmete vältimine on võimatu, tuleb toetada toodete korduskasutust ja jäätmete korduskasutuseks ettevalmistamist. Toodete parandamine ja remontimine on võimalik, lihtne ja mugav ning majanduslikult mõttekas. Kasutades tekkinud jäätmeid kui ressursi on võimalik saada loodusvaradest maksimaalset väärtust ja vähendada nõudlust uute loodusvarade järele. Kui ringlussevõtt pole võimalik, siis tuleb eelistada muul viisil taaskasutamist, sh sektoriülest ressurside riskasutamist, et võimalikult vähe suunata jäätmeid põletusse või ladestada neid prügilasse. Jäätmetest toormena väärtuse loomine asendab toormaterjali kasutuselevõttu.

Kohalike omavalitsuste jäätmekavade koostamise aluseks on **riigi jäätmekava**.

Riigi jäätmekava 2023-2028 lähtub kolmest strateegilisest eesmärgist:

- kestlik ja teadlik tootmine ja tarbimine ning jäätmetekke vältimise ja korduskasutuse edendamine;

- ohutu materjaliringluse suurendamine;
- jäätmekäitlusest tulenevate mõjudega arvestamine ning nende vähendamine nii inim- kui ka looduskeskkonnale tervikuna.

Lisaks täidab jäätmekava mitmeid ÜRO kestliku arengu eesmäärke ja arvestab pikaajalises arengustrateegias „Eesti 2035“ esile toodud arenguvajadustega ja toetab otseselt majanduse ja elukeskkonna strateegilist sihti.

1.2.3 Tapa valla arengdokumendid

1.2.3.1 Tapa valla arengukava 2023-2035

Kohaliku omavalitsuse korralduse seaduse §37 kohaselt peab igal omavalitsusüksusel olema arengukava, milles määratletakse lühi- ja pikaajalise arengu eesmärgid ning nende saavutamiseks kavandatavad tegevused.

Tapa valla arengukava 2023-2035 on vastu võetud 29.02.2024. a Tapa Vallavolikogu otsusega nr 32 ning dokument on aluseks kavandatavatele investeringuotsustele ja elluviidavatele arengutegevustele.

Tapa valla arenguvisioniks on „**Aastal 2035 on Tapa vald atraktiivne elu- ja töökoht**“

Kokku on arengukavas seatud 5 arengusuunda:

- 1) Kvaliteetne, väärtuslik, turvaline ja kutsuv elukeskkond
- 2) Terve ja hoitud elanik
- 3) Avatud, tark ja kaasav juhtimine
- 4) Konkurentsivõimeline haridus ja elukestev õpe ning mitmekesine ja elamusterohke vabaaja tegevus
- 5) Uuenduslik ja mitmekeskine ettevõtlus ning atraktiivne külastuskeskkond

Jäätmemajandust on kajastatud arengusuuna nr 1 all, mille jäätmemajandust kajastavaks arengueesmärgiks on vähenenud jäätmete ja suurenenud jäätmeringlus.

Tegevused eesmärgi saavutamiseks on järgmised:

- Tamsalu jäätmejaama kaasajastamine;
- Jäätmekogumispunktide täiustamine paikkondades erinevate jäätmeliikide kogumismahutitega ning mahtude või tühjemdamissageduse suurendamine;